

Коваленко Анна Степанівна

Кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри кібербезпеки та програмного забезпечення,
<https://orcid.org/0000-0003-3610-9465>

Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький

Мазуренко Микола Петрович

Директор, <https://orcid.org/0009-0006-4606-4159>

ТОВ «Омега Саноіл», Кропивницький

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО ОТОЧЕННЯ ПРОЄКТІВ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** Подано результати дослідження сутності і особливостей проєктів експортної діяльності. Проаналізовано переваги та недоліки наукових підходів до управління ними. Запропоновано авторський підхід до розуміння проєктів експортної діяльності їх типів та сутностей. Зазначено необхідність системного підходу до вирішення завдань експортної діяльності та її проєктів. Визначено основні напрями завдань і подальших досліджень процесів управління проєктами експортної діяльності, включаючи всі етапи: від ініціації проєктів до процесів їх завершення. Подано бачення управління проєктами експортної діяльності. Воно сформовано на основі системного підходу і представлено у вигляді дуальної модельної сутності проєктів експортної діяльності. В якості базових складових запропонований підхід до розгляду проєктів експортної діяльності включає ендогенну та екзогенну складові. Це уможливило виокремити процеси, що належать до проєктної діяльності, із процесів операційної діяльності, які і утворюють експортну діяльність. Саме це стало метою запропонованої статті. У результаті обґрунтовано правомочність терміна «проєкт» у межах процесів експортної діяльності. Запропоновано застосовувати екзогенний та ендогенний підходи до дослідження експортної діяльності. Розглянуто середовище експортної діяльності, яке містить суб'єкти експортної діяльності й об'єкти експортної діяльності. Також формалізовано складові елементи зовнішнього і внутрішнього середовища проєктного простору. Пропонований підхід до управління проєктами вимагає комплексного розгляду експортної діяльності як системної одиниці, що включає управлінську, функціональну складову та складову забезпечення. Перспективою подальших досліджень є розроблення моделей і методів ініціювання та управління проєктами експортної діяльності. У статті також наведено приклади таких проєктів, приклади визначення експортної діяльності та її нормативно-правового забезпечення.*

Ключові слова: експортна діяльність; проєкт експортної діяльності; ендогенний та екзогенний підхід; системний підхід; управління проєктами експортної діяльності

Вступ

Проєкти експортної діяльності (ПЕД) здійснюються щодо управління підприємством, яке реалізує цю експортну діяльність (ЕД). Тому проєкти експортної діяльності визначаються, наповнюються, характеризуються виключно метою і завданнями ЕД підприємства. Безперечно, ЕД за сутністю своєю є операційною діяльністю, яка, як відомо, в проєктному управлінні не розглядається.

Проєкція проєктного сприйняття суттєво змінює уяву про місце і роль експортної діяльності в умовах нестабільності. Таке переосмислення має відбуватися не лише на практичному, але і на теоретико-методологічному рівні.

Потреба переосмислення діючих категорій експортної діяльності, яка зазвичай співвідноситься з

операційною діяльністю, виникає при виокремленні в ній процесів проєктного управління. Тим не менш, сутність експортної діяльності як категорії неоднозначно трактується фахівцями. Дослідження ролі і місця експортної діяльності як категорії сучасних організацій перебуває на етапі формалізації. Значна кількість науковців розглядають експортну діяльність у межах екзогенного підходу, при тому, що ендогенний підхід до дослідження експортної діяльності майже не застосовується. Управління експортною діяльністю розглядається переважно в межах операційного менеджменту [1].

Для визначення меж наукового пошуку проведено аналіз експортної діяльності і проєктів, що супроводжують експортну діяльність.

Аналіз літературних джерел і постановка проблеми

Дослідженню сутності експортної діяльності й аспектам управління нею присвячено багато праць. Сутність експортної діяльності розкрито в працях як закордонних так і вітчизняних науковців. Здебільшого вони розглядають експорт з точки зору системного, процесного та функціонального підходів.

Експортна діяльність підприємства – це низка взаємопов'язаних операцій, що передбачають продаж товарів з обов'язковим переміщенням їх через митний кордон [2]. Експорт – це реалізація на закордонних ринках товарів та послуг, що виробляються у своїй країні [3].

Слід зазначити, що відома велика кількість визначень зазначених термінів, але усі вони загалом, характеризують процеси продажу товарів чи послуг за кордоном держави, тобто описують операційну діяльність, що не є науковим базисом для досліджень в управлінні проектами [4]. Отже зауважимо, що деякі дослідники виокремлюють в експортній діяльності підприємства групу процесів, яка спрямована на підготовку товарів чи послуг для продажу за кордоном. Так, у праці [5] автори характеризують ЕД підприємств як узгоджену послідовність конкретних етапів для виходу підприємства на зовнішній ринок. Така характеристика вже має ознаки проектної діяльності, а сама «послідовність конкурентних етапів...» може розглядатися як група окремих проектів.

Науковці, які дотримуються функціонального підходу, формалізують експортну діяльність як ієрархічну, складну, багатоцільову та багатофункціональну. Однак у переліку функцій, які реалізуються в межах ЕД, та ступенем їх деталізації немає стандартизованого підходу. Крім того, відсутнє належне осмислення процесів проектної діяльності в межах управління експортом. Управлінським функціям, пов'язаним з плануванням та реалізацією проектів експортної діяльності, приділяється недостатньо уваги. Як правило, проекти експортної діяльності розглядають як процеси операційних завдань. Це потребує чіткого виокремлення категорії «проектів експортної діяльності» в межах загального процесного підходу. За процесним підходом експортна діяльність є сукупністю логістичних процесів, що спрямові на переміщення матеріальних, інформаційних, фінансових та інших потоків через кордон.

Так, в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [6], експорт (експорт товарів) визначається як продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської

діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів.

Автори [2] позиціонують експортну діяльність підприємств як узгоджену послідовність виконання конкретних етапів виходу підприємства на зовнішній ринок.

У [7] експортна діяльність підприємства подана як низка взаємопов'язаних операцій, що передбачають продаж товарів з обов'язковим переміщенням їх через митний кордон з метою надання у володіння цієї продукції партнеру за кордоном. У [5] ЕД підприємства – це послідовність стадій передекспортної діяльності, реструктуризації та власне експорту, а в [8] – це реалізація на закордонних ринках товарів та послуг, що виробляються чи виконуються у своїй країні. Автори [9] описують експорт, як продаж товарів чи послуг, що були виготовлені на території країни-експортера суб'єктам країни-імпортера.

Мета і задачі публікації

Метою пропонованої роботи є визначення місця управління проектами в загальній канві експортної діяльності, формування вимог і обмежень для проектів експортної діяльності, а також виокремлення їх від загальних процесів операційної діяльності.

Виклад основного матеріалу

У межах процесного підходу завданням експортної діяльності є формування потоків товарів або послуг через кордон, їхнього необхідного обслуговування та забезпечення відповідної якості, проте які проектні засоби та процеси забезпечення допомагають вирішити ці завдання окремо не зазначається [10].

Аналіз експортної діяльності в межах системного підходу є цілком доречним кроком, що спирається на сучасну концепцію експорту та його базові принципи системності, тобто зв'язки та їхні властивості. До останніх належать адаптивність, стійкість та цілісність. Ці базові принципи мають бути забезпечені при ініціації та розробленні ПЕД.

Визначення властивостей досліджуваної системи, а саме експортної системи виконується через її пізнання. Зазвичай таке пізнання є неповним і розглядає лише деякі аспекти функціонування, при цьому інші аспекти або властивості будуть невідомі для дослідника. Тому результат відображення буде гомоморфним [11].

Для визначення місця і ролі проектів в експортній діяльності розглянемо експортну систему з позиції ендогенного й екзогенного підходів. Такий підхід було запропоновано професором В. Г. Алькємою при дослідженні логістичних систем [12].

У межах дослідження процеси підприємства декомпозуюємо за критерієм ендогенного й екзогенного підходів [13]. Екзогенними будемо вважати процеси зовнішні, а саме здійснення експортної логістики. Ендогенними будемо вважати процеси внутрішні, в нашому випадку це внутрішні процеси перебудови підприємства / виробництва з метою забезпечення продукції необхідними властивостями, які відповідатимуть вимогам країни, де буде здійснюватися продаж.

Розподіл на ендогенну й екзогенну складові ЕД дасть змогу виокремити процеси експортної діяльності, які відповідають суто операційній діяльності, і процеси, що відповідають проектній діяльності.

З точки зору екзогенного підходу ЕД є сукупністю взаємопов'язаних між собою функціональних процесів, операцій, що спрямовані на реалізацію експортних завдань. У межах дослідження це уможливить дослідити структурну ієрархію такої діяльності, її декомпозицію та складові елементи, ідентифікувати усі зв'язки та залежності між елементами системи. Експортна система підприємства має розвиватися в напрямі досягнення визначеної стратегічної цілі і досягати її, незважаючи на наявність дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища, його вимог та нормативно-правових обмежень. Будь-яка система експортної діяльності повинна мати певну мету. На думку авторів, метою ЕД за системним підходом слід розуміти дерево цілей щодо формування комплексної корисності експортного продукту або послуги відповідно до очікувань кінцевих споживачів продукту і власників підприємства.

Системний погляд на експортну діяльність та його впровадження в управління є важливим для подальших розробок процесів проектного управління в різних сферах господарської діяльності з метою підвищення ефективності підприємства.

Управління експортною діяльністю підприємства має здійснюватися на основі системного підходу з урахуванням ендогенних та екзогенних факторів впливу.

Системний підхід допомагає дослідити предмет експортної діяльності, його складові: проектні, операційні, управлінські та інші [12].

У дослідженні зроблено припущення про постійний та неперервний вплив конструктивних і деструктивних факторів зовнішнього середовища.

Об'єкт ЕД – це матеріальний чи віртуальний виріб підприємства, який в процесі діяльності трансформується за властивостями на вимогу зовнішнього середовища.

Процеси трансформації передбачають зміну якісних властивостей об'єкта ЕД з метою відповідності вимогам зовнішніх ринків [14].

Розглянемо поняття «суб'єкт експортної діяльності». Це фізична особа, група, колективний орган чи організація, яка впливає на форму, характер та інші параметри реалізації експортної діяльності з метою реалізації визначених цілей. На сьогодні не існує узгодженого визначення суб'єкта експортної діяльності.

Суб'єкт експортної діяльності може бути визначений з різних точок зору, залежно від контексту. Ось кілька варіантів визначення суб'єкта експортної діяльності.

1. Компанії-експортери – це підприємства, які виробляють товари або послуги, і реалізують їх за межами власної країни.

2. Експортні відділи або підрозділи в компаніях. Це спеціальні відділи або команди, які відповідають виключно за експортну діяльність. Вони залучені до розроблення стратегій експорту, ведення перемовин з партнерами за кордоном, організації логістичних процесів тощо.

3. Експортери-посередники – це компанії, які не виробляють товари або послуги самостійно, але функціонують як посередники між виробниками та зовнішніми ринками. Це можуть бути експортні агенти, торговельні посередники або брокери.

4. Індивідуальні експортери – це фізичні особи, які самостійно здійснюють експорт товарів або послуг. Наприклад, це можуть бути фрілансери, які продають свої послуги за кордоном, або підприємці, що реалізують товари через онлайн-платформи.

У дослідженні для подальшої роботи взято лише перше визначення, а саме «компанії-експортери», з головною ознакою – власне виготовлення продукту для подальшого продажу на закордонних ринках.

В Україні суб'єкт експортної діяльності регулюється законодавством, яке визначає обов'язки, права та відповідальність таких суб'єктів [15]. Основними нормативними актами, що регулюють експорт в Україні, є:

1. Конституція України забезпечує загальні принципи діяльності громадян і підприємств, включаючи право на підприємницьку діяльність та зовнішньоекономічну діяльність.

2. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність". Він визначає загальні принципи організації і регулювання зовнішньоекономічних відносин, включаючи права й обов'язки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

3. Нормативно-правові акти, прийняті органами влади та регуляторами, встановлюють конкретні правила і умови здійснення експортних операцій, включаючи правила видачі експортних ліцензій, митні правила та інші аспекти експорту.

4. Міжнародні угоди і договори, які підписала та ратифікувала Україна у сфері експорту.

Наукові завдання вимагають здійснювати систематизацію та класифікацію набору експортних активностей для оптимізації задач експортної діяльності.

Суб'єкт експортної діяльності під час її планування та реалізації має спиратися на дві базові категорії: цінності і потреби. Обидві з них за системним підходом стануть допусками й обмеженнями проектів експортної діяльності.

До цього переліку належать індивідуальні цінності суб'єкта та цінності зовнішніх споживачів експортного продукту або послуги. Крім того, до системи обмежень слід враховувати нормативно-правове забезпечення закордонної країни.

Отже, цінність проекту експортної діяльності визначається її комплексною корисністю та доступністю [16].

Для суб'єкта формування, збалансування цінностей та інтересів стейкхолдерів проекту є вихідною умовою в плануванні й організації проектів експортної діяльності. Після узгодження цінностей та ліквідації конфлікту інтересів суб'єкт експортної діяльності формує її мету.

Метою проекту експортної діяльності є досягнення довгострокового успіху експортного бізнесу шляхом максимального задоволення вимог і очікувань споживачів, мінімізації витрат на переобладнання виробництва продукції та бізнесових процесів, системи менеджменту якості та інших змін задля забезпечення відповідності виробленої продукції вимогам зовнішнього ринку [17].

У загальному сенсі мета ЕД містить комплекс стратегічних пріоритетів, на досягнення яких вона спрямована. Це ринкові, економічні, операційні, сервісні та інші пріоритети [12].

Це означає, що проекти експортної діяльності можуть ініціюватися впродовж усього періоду експортної діяльності підприємства, а не лише одноразово, під час приведення до відповідності продукції даного підприємства. Тобто, впродовж довготривалої ЕД необхідно постійно аналізувати зовнішні умови (зовнішній ринок) на кшталт зміни законодавства, появи конкурентів, вподобань кінцевих споживачів продукції [18].

Деталізація мети проекту експортної діяльності здійснюється шляхом формулювання завдань, які формуються шляхом диференціації мети на окремі цілі проекту, тобто структурну декомпозицію цілей, а надалі і робіт проекту [19].

Отже, роботи ПЕД будуть виконуватися в межах виробничих потужностей самого підприємства, причому самі потужності можуть бути модернізовані відповідно до вимог зовнішнього середовища. Як було зазначено вище, проект та проектні роботи належать до завдань ендегенного характеру.

Їх сутність полягає в забезпеченні конкурентних переваг для досягнення успіху експортної діяльності, збільшення частини експортного ринку товарів, який займає компанія, адаптації експортної діяльності до турбулентних умов зовнішнього середовища.

Задачами ПЕД можуть бути [20]:

- зниження витрат на здійснення експортної діяльності;
- використання методики TQM та інших стандартів, спрямованих на забезпечення конкурентних переваг експортованого продукту;
- створення належного експортного потенціалу, що відповідає вимогам зовнішнього середовища;
- створення комплексної цінності експортного продукту або послуги для її споживачів.

Якщо підприємство не займалося експортною діяльністю, воно має створити експортну систему таким чином, щоб забезпечити можливість її вдосконалення в матеріальних, інформаційних, фінансових, енергетичних та інших напрямках. Це виокремлює два типи проектів експортної діяльності:

– перший тип – це адаптація продукту та самого виробництва до вимог країни-імпортера, тобто створення на підприємстві експортної системи [21];

– другий тип – це проекти аналізу зовнішніх ринків за критерієм змін законодавства, місцевих конкурентів, вподобань покупців та інших параметрів зовнішнього середовища, тобто вдосконалення створеної експортної системи впродовж всього періоду експортної діяльності [22].

Зрозуміло, що ПЕД другого типу будуть насамперед періодичними, вони мають ініціюватися згідно зі стратегічним планом підприємства. Також вони будуть не такими масштабними, як ПЕД першого типу, але при критичній зміні зовнішнього середовища в країні-імпортері, за результатами ПЕД другого типу, можуть бути ініційовані ПЕД першого типу, якщо в цьому буде економічна, або якась інша доцільність.

У процесі вирішення глобальних або системних завдань експортної діяльності, інструментами реалізації яких будуть ПЕД першого та другого типів, слід застосовувати адекватні методи і засоби, серед яких кібернетичний метод, інтелектуальний аналіз даних з використанням систем штучного інтелекту, методи економіко-математичного моделювання, метод прогнозування в експортній діяльності та аналіз задоволеності споживача експортного продукту [5].

Кібернетичний метод забезпечить інформаційний підхід до управління ПЕД і її операціями, які розглядаються як кібернетична система.

Методи економіко-математичного моделювання та інтелектуального аналізу даних створюють логічні моделі ЕД, що забезпечить кількісне обґрунтування до процесу прийняття проектних рішень. Метод прогнозування разом з інтелектуальним аналізом даних і системами штучного інтелекту допоможуть прогнозувати динаміку розвитку експортного ринку та створеної експортної системи. Будь-яка експортна діяльність з точки зору вкладених інвестицій має бути ефективною. Показником якості управління такою системою, а відповідно і ПЕД, має стати показник задоволеності споживів продукту експортного проекту. У такому разі будуть враховані інтереси не лише покупців експортних товарів у країні-імпортері, а й інвесторів, власників експортного підприємства, всіх стейкхолдерів та вигодонабувачів з боку країни-експортера.

Тому показник задоволеності споживача є комплексним і за структурою може включати такі характеристики діяльності: якість послуг, доступність, гнучкість, надійність поставок, ширина та глибина асортименту експортних послуг, прибуток, повернення інвестицій, зайняття відповідної ніші ринку, інформаційна підтримка тощо.

Отже, як приклади наведемо декілька проектів експортної діяльності, які повністю відповідають визначенню і загальним обмеженням «класичних проектів» [23].

Проект впровадження нового продукту на зовнішні ринки. Такий проект включає аналіз потенційних ринків, дослідження конкурентного середовища, розроблення маркетингової стратегії, вибір каналів дистрибуції та визначення оптимальних цін. Його мета – збільшити обсяги продажів підприємства на міжнародних ринках.

Проект вдосконалення логістичних процесів. Він може включати удосконалення системи складування, оптимізацію транспортних маршрутів, впровадження нових технологій відстеження вантажів тощо. Це допоможе знизити витрати на логістику і покращити сервіс для клієнтів за кордоном.

Проект розширення дистрибуційної мережі. Підприємство може планувати відкриття нових офісів або представництв у ключових містах і країнах, підписання договорів з додатковими дистриб'юторами або розширення наявних контрактів з роздрібними мережами.

Проект створення спеціалізованого експортного відділу. На деяких підприємствах може бути потреба у створенні окремого відділу або команди, яка буде відповідати виключно за експортну діяльність. Це

включає в себе підбір та навчання персоналу, розроблення стратегій експорту та координацію міжнародних операцій.

Проекти пошуку нових партнерів і ринків. Підприємство може ініціювати проект з метою встановлення партнерських відносин з іншими підприємствами у світі або вивчення можливостей входження на нові ринки через зведення бізнес-контактів або участь у міжнародних виставках та ярмарках.

Висновки

У статті проаналізовано альтернативні погляди щодо сутності категорії «проекти експортної діяльності», ідентифіковано особливості, переваги та недоліки кожного з відомих наукових підходів до управління ними. Запропоновано авторський підхід до розуміння проектів експортної діяльності, їх типів та сутностей. Зазначено необхідність системного підходу до вирішення завдань експортної діяльності та її проектів.

Визначено основні напрями подальших досліджень процесів управління проектами експортної діяльності. Авторське бачення управління проектами експортної діяльності сформовано на підставі системного підходу і представлено у вигляді дуальної модельної сутності ПЕД.

В якості базових складових запропонований підхід до розгляду проектів експортної діяльності включає ендегенну та екзогенну складові. Це уможливило виокремити процеси, що належать до проектної діяльності, із процесів операційної діяльності, які саме і утворюють експортну діяльність. Своєю чергою це дало можливість обґрунтувати спроможність терміна «проект» у межах процесів експортної діяльності.

Розглянуте середовище експортної діяльності включає суб'єкти експортної діяльності й об'єкти експортної діяльності. Вказано складові елементи зовнішнього та внутрішнього середовища.

Пропонований підхід до управління ПЕД вимагає комплексного розгляду експортної діяльності як системної одиниці, що включає управлінську, функціональну складову та складову забезпечення.

Перспективою подальших досліджень є розроблення моделей і методів ініціювання та управління проектами експортної діяльності. У статті також наведено приклади таких проектів, приклади визначення експортної діяльності та її нормативно-правового забезпечення.

Список літератури

1. Laborda, J., Salas, V., & Suárez, C. (2020). Manufacturing firms' export activity: Business and financial cycles overlaps!. *International Economics*, 162, С. 1–14.
2. Мельник О. Г., Нагірна М. Я. (2013). Діагностика факторів впливу на експортну діяльність підприємства. *Інноваційна економіка*. № 5. С. 63–66.
3. Мазаракі А. А., Мельник Т. М., Дьяченко О. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : підручник. (2019). Київ: НТЕУ, 2019. 652 с.
4. Мазуренко М. П., Коваленко А. С. (2023). Сутність проєктів експортної діяльності. Project, Program, Portfolio Management. РЗМ-2023: Тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса : ІШІР. С. 41–44.
5. Череп А. В., Ортинська О. Л. (2015). Організаційно-економічний механізм експортної діяльності підприємства. *Національне господарство України: теорія та практика управління*. С. 232–236.
6. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України № 4496- VI (4496-17) від 13.03.2012. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 2.
7. Аль-Оста Салім Абдуль-Азіз. (2015). Трикомпонентна модель експортної діяльності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. № 1. С. 213–220.
8. Тюріна Н. М. Карвацка Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 408 с.
9. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. / За ред. О. В. Шкурупій. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 248 с.
10. Мазуренко, М., Коваленко, А., & Качков, С. (2023). Особливості управління ризиками проєктами експортної діяльності. Міжнар. наук.-практ. конф. «Інтелектуальні інформаційні системи в управлінні проєктами та програмами», Коблево, 12–15 вересня 2023 р. Зб. пр. Харків : ХНУРЕ, С.139.
11. Властивості складних систем. Система та модель. Хмельницький національний університет. URL : <https://studfile.net/preview/7768028/>
12. Алькема В. Г. (2022). Парадигма управління логістичною діяльністю сучасних організацій. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2(66), С. 73–86. URL : <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/507/536>
13. Ємельянов О. Ю., Лесик Л. І., Гришко В. А. (2014). Методичні засади інформаційного забезпечення процесу оцінювання ендogenous та екзогенного економічного потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми ек-ки*. № 12. С. 395–402.
14. Francioni, B., Pagano, A., & Castellani, D. (2016). Drivers of SMEs' exporting activity: a review and a research agenda. *Multinational Business Review*, 24(3), С. 94–215.
15. Волошан, І. Г. (2018). Особливості організації експортної діяльності на підприємстві та документального оформлення товарів на експорт. *Бизнес Информ*. № 9(488). С. 35–40.
16. Kim, T., & Shin, D. (2019). A Study on the Determination of Export Activities of Korean Manufacturing Companies: Focused on R&D Activities. *International Journal of Emerging Multidisciplinary Research (IJEMR)*, 3(4), Р. 1–19.
17. Смокова Т. М. Ризико-орієнтоване управління інтеграцією в проєктах транспортно-логістичної інфраструктури: автореф. дис. ... к. т. н. : 05.13.22 - Управління проєктами та програмами /; Одеський національний морський університет. 2021. 15 с.
18. Легомінова С. В. (2017). Концептуальні засади стратегічного управління конкурентними перевагами підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. МНУ ім. В. О. Сухомлинського. № 18. С. 250 – 255. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/48.pdf>
19. Ярошенко Ф. А., Бушуев С. Д., Танака Х. Управління інноваційними проєктами та програмами на основі системи знань P2M / 2011. 263 с.
20. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : підручник / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, О.В. Дьяченко та ін. Київ : НТЕУ, 2019. 652 с.
21. Підготовка товару до експорту. URL : <https://www.kcci.kharkov.ua/uk/podgotovka-tovara-k-eksportu.html>
22. Харута В. С., Маруніч В. С., Харута В. Л., Григорєвська М. Я. (2021). Стратегічне управління проєктами транспортної галузі. *Управління розвитком складних систем*. № 45. С. 57–65. DOI: 10.32347/2412-9933.2021.45.57-65.
23. The Standard for Project Management and a Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). Seventh Edition : USA. Project Management Institute, 2021. 250 с.

Стаття надійшла до редколегії 03.05.2024

Kovalenko Anna Stepanivna

PhD (Eng.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Cyber Security and Software,

<https://orcid.org/0000-0003-3610-9465>

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi

Mazurenko Mykola Petrovych

Director, <https://orcid.org/0009-0006-4606-4159>

LLC "OMEGA SUNOIL", Kropyvnytskyi

ANALYSIS OF THE EXTERNAL ENVIRONMENT OF EXPORT ACTIVITY PROJECTS

Abstract. The article presents the results of a study of the essence and features of export activity projects. The advantages and disadvantages of scientific approaches to their management are analyzed. An author's approach to understanding export activity projects, their types and essences is proposed. The need for a systematic approach to solving the problems of export activity and its projects is indicated. The main directions of tasks and further researches of export project management processes have been defined, including all stages: from the initiation of projects to the processes of their completion. The vision of project management of export activities is presented. It is formed on the basis of a systemic approach and is presented in the form of a dual model entity of export activity projects. As basic components, the proposed approach to considering export activity projects includes endogenous and exogenous components. This made it possible to separate the processes that can be attributed to project activity from the processes of operational activity that form export activity. This is the purpose of this article. As a result, the eligibility of the term project within the export activity processes was substantiated. In the study, it is proposed to apply exogenous and endogenous approaches to the study of export activity. The work considered the environment of export activity, which includes subjects of export activity and objects of export activity. The constituent elements of the external and internal environment of the project space were also formalized. The proposed approach to project management requires a comprehensive consideration of export activity as a system unit that includes a management, functional component, and support component. The prospect of further research is the development of models of methods of initiation and management of export activity projects. The article also provides examples of such projects, examples of defining export activity and its regulatory and legal support.

Keywords: export activity; project of export activity; endogenous and exogenous approach; systemic approach; management of export activity projects

References

1. Laborda, J., Salas, V. & Suárez, C. (2020). Manufacturing firms' export activity: Business and financial cycles overlap!. *International Economics*, 162, 1–14.
2. Melnyk, O. H., Nagirna, M. Ya. (2013). Diagnosis of influencing factors on the enterprise's export activity. *Innovative economy*, 5, 63–66.
3. Mazaraki, A. A., Melnyk, T. M., Dyachenko, O. V. & others. (2019). Foreign economic activity of the enterprise: textbook. Kyiv. national trade and economy university, 652.
4. Mazurenko, M. P., Kovalenko, A. S. (2023). The essence of export activity projects. Project, Program, Portfolio Management. P3M-2023: Abstracts of reports of the VIII International Scientific and Practical Conference. Odesa. ISHIR, 41–44.
5. Cherep, A. V., Ortynska, O. L. (2015). Organizational and economic mechanism of export activity of the enterprise. *National economy of Ukraine: theory and practice of management*, 232–236.
6. About foreign economic activity. Law of Ukraine No. 4496-VI (4496-17) dated March 13, 2012. (2013). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2.
7. Al-Osta, Salim Abdul-Aziz. (2015). A three-component model of the enterprise's export activity. *Marketing and innovation management*, 1, 213–220.
8. Tyurina, N. M., Karvatska, N. S. (2013). Foreign economic activity of the enterprise: Study guide. "Center of educational literature", 408.
9. Foreign economic activity of the enterprise: Education. Manual. (2012). Under the editorship O. V. Shkurupii. Center for educational literature, 248.
10. Mazurenko, M., Kovalenko, A. & Kachkov, S. (2023). Peculiarities of risk management of export activity projects. International Scientific and Practical Conference "Intellectual Information Systems in Project and Program Management", Koblevo, September 12-15, 2023. Proceedings - Kharkiv: KhNURE, 139.
11. Properties of complex systems. System and model. Khmelnytskyi National University. URL : <https://studfile.net/preview/7768028/>
12. Alkema, V. G. (2022). The paradigm of managing logistics activities of modern organizations. *Scientific notes of the "KROK" University*, 2(66), 73-86. URL: <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/507/536>
13. Yemelyanov, O. Yu., Lesyk, L. I., & Grishko, V. A. (2014). Methodological principles of information provision of the process of evaluating the endogenous and exogenous economic potential of the enterprise. *Actual problems of the economy*, 12, 395–402.

14. Francioni, B., Pagano, A. & Castellani, D. (2016). Drivers of SMEs' exporting activity: a review and a research agenda. *Multinational Business Review*, 24(3), 194–215.
15. Voloshan, I. G. (2018). Peculiarities of the organization of export activities at the enterprise and the documentation of goods for export. *Business Inform*, 9(488), 35–40.
16. Kim, T. & Shin, D. (2019). A Study on the Determination of Export Activities of Korean Manufacturing Companies: Focused on R&D Activities. *International Journal of Emerging Multidisciplinary Research (IJEMR)*, 3 (4), 1–19.
17. Smokova, T. M. (2021). Risk-oriented management of integration in transport and logistics infrastructure projects: PhD thesis: 05.13.22 – Management of projects and programs. Odessa National Maritime University, 15.
18. Legominova, S. V. (2017). Conceptual principles of strategic management of competitive advantages of enterprises. *Global and national economic problems. MNU named after V.O. Sukhomlynskyi*, 18, 250-255. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/48.pdf>
19. Yaroshenko, F. A., Bushuev, S. D., Tanaka, H. (2011). Management of innovative projects and programs based on the P2M knowledge system, 263.
20. Mazaraki, A. A., Melnyk, T. M., Dyachenko, O. V. & others. (2019). Foreign economic activity of the enterprise: textbook. Kyiv. national trade and economy University, 652.
21. Preparation of goods for export. URL: <https://www.kcci.kharkov.ua/uk/podgotovka-tovara-k-eksportu.html>
22. Kharuta, V. S., Marunych, V. S., Kharuta, V. L., Grigorevska, M. Ya. (2021). Strategic management of transport industry projects. *Management of the development of complex systems*, 45, 57-65. DOI: 10.32347/2412-9933.2021.45.57-65.
23. The Standard for Project Management and a Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). Seventh Edition : USA. Project Management Institute, 2021. 250.

Посилання на публікацію

- APA Kovalenko, A. S. & Mazurenko, M. P. (2024). Analysis of the external environment of export activity projects. *Management of Development of Complex Systems*, 58, 25–32, [dx.doi.org/10.32347/2412-9933.2024.58.25-32](https://doi.org/10.32347/2412-9933.2024.58.25-32).
- ДСТУ Коваленко А. С., Мазуренко М. П. Аналіз зовнішнього оточення проектів експортної діяльності. *Управління розвитком складних систем*. Київ, 2024. № 58. С. 25 – 32, [dx.doi.org/10.32347/2412-9933.2024.58.25-32](https://doi.org/10.32347/2412-9933.2024.58.25-32).